

РОЗДІЛ V**КОМПАРАТИВНА ПЕДАГОГІКА І ПСИХОЛОГІЯ**

УДК 378.001.7(73)

*Козубовська Ірина Василівна,
доктор педагогічних наук, професор,
Ужгородський національний університет
Стойка Олеся Ярославівна,
старший викладач,
Ужгородський національний університет*

**ТРАНСФОРМАЦІЙНІ ПРОЦЕСИ
В СУЧАСНІЙ ВИЩІЙ ШКОЛІ США**

Метою статті «Трансформаційні процеси в сучасній вищій школі США» є виявлення основних тенденцій реформування системи вищої освіти США та обґрунтування можливостей використання прогресивних ідей американського досвіду у вітчизняному освітньому просторі. Виявлено теоретико-методологічні засади розвитку вищої освіти США, розкрито основні особливості навчального процесу, охарактеризовано суть трансформаційних процесів, які відбуваються у вищій школі США, обґрунтовано можливості творчого використання досвіду США в Україні.

Ключові слова: вища школа США, трансформаційні процеси, університети, коледжі, спеціалізовані інститути.

Постановка проблеми. Зміни в політичній, економічній, соціальній сфері, які відбуваються в Україні впродовж останніх десятиріч, інтеграція країни у європейську і світову спільноту зумовили реформування системи освіти, в тому числі й вищої школи, оскільки все більш відчутним є протиріччя між існуючими інституційними характеристиками системи вищої освіти та змінами, які відбуваються в сучасному світі загалом та освітньому середовищі зокрема. Різноманітний характер змін в діяльності вищої школи відображає регіональну, національну, місцеву специфіку і охоплює практично всі сторони діяльності вищих навчальних закладів. Відбуваються зміни в навчальних програмах, процесі оцінювання знань, процедурі вступу до вищих навчальних закладів, функціях і ролях викладачів, фінансуванні ВНЗ тощо. Поступово здійснюється перехід вітчизняної освіти на багаторівневу систему, яка давно успішно функціонує в багатьох зарубіжних країнах.

Оскільки одним з пріоритетних завдань сьогодення є інтеграція вітчизняної системи вищої освіти у світовий освітній простір, що вимагає врахування поряд з національними особливостями загальних тенденцій світового розвитку в процесі модернізації вітчизняної системи освіти, необхідність вивчення і узагальнення зарубіжного досвіду розвитку вищої школи є очевидною. Доцільним, на нашу думку, є дослідження освітнього досвіду США, де здійснюються різні економічні і соціальні проекти, зорієнтовані на вдосконалення освітньої системи, розвиток творчої різносторонньої особистості. Система вищої освіти США диверсифікована і має певні традиції в пошуку нових форм і методів навчання.

Очевидними є досягнення американської вищої школи в сфері функціонально-технічних рішень, в організації навчального процесу, його комп'ютеризації, в підготовці кадрів високої кваліфікації. Вища школа США володіє високим науковим потенціалом. Водночас, динаміка розвитку вищої школи США демонструє і наявність деяких проблем, що спонукає до пошуку оптимальних шляхів їх вирішення, зумовлює трансформаційні процеси, які ведуть до модернізації вищої освіти на основі відповідності актуальним і перспективним потребам особистості, суспільства і держави. При цьому цінним є те, що зміни в освітній сфері не відбуваються стихійно. В США накопичений суттєвий конструктивний досвід ефективного управління інституційними перетвореннями в освітній сфері, чого бракує в Україні.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Окремі аспекти функціонування американської вищої школи досліджувалися такими вітчизняними вченими, як Н.Бідюк (освіта дорослих), І.Зварич (оцінювання знань студентів), О.Кокор (підготовка викладачів іноземної мови), О.Магдюк (підготовка шкільних консультантів), О.Мартинюк (підготовка магістрів технічного перекладу), О.Ольхович (підготовка соціальних працівників), Т.Олендр (моніторинг якості вищої освіти), О.Садовець (професійне становлення вчителя), О.Романовський (характерні риси системи освіти США), Л.Черній (компетентнісний підхід у професійній підготовці учителів іноземної мови), Р.Шаран (професійна підготовка магістрів інформаційних технологій), Н.Щур (підготовка вчителя біології) та інші.

Водночас, у вітчизняній педагогічній науці відсутні дослідження трансформаційних змін в системі вищої освіти США, які відбуваються там впродовж останніх десятиріч і забезпечують підвищення якості освіти.

Мета статті - полягає у виявленні основних тенденцій реформування системи вищої освіти США і обґрунтуванні можливостей використання прогресивних ідей американського досвіду у вітчизняному освітньому просторі.

Результати дослідження. У процесі дослідження встановлено, що сучасна система американської вищої освіти, на відміну від України, відзначається високим рівнем децентралізації. У відповідності з 10-ю поправкою до Конституції США, федеральний уряд не має права встановлювати загальнонаціональну систему освіти, визначати політику і навчальні програми для шкіл і ВНЗ. Рішення по цих питаннях приймаються на рівні влади штату чи округу. Всі штати мають специфічні системи освіти. Роль федерального уряду в сфері освіти зводиться до загального керівництва без надмірного втручання. Федеральний уряд несе юридичну відповідальність із захисту права кожного громадянина отримати рівний доступ до державних навчальних закладів. Розробку загальнонаціональної політики в сфері вищої освіти здійснює Міністерство освіти США (U.S. Department of Education), яке інтегрує плани розвитку вищої освіти і економічного зростання. Паралельно з управлінськими структурами в деяких штатах функціонують координаційні ради. Керівництво навчальними закладами здійснюється Департаментами освіти штатів. Департаменти найчастіше призначаються губернатором і погоджуються законодавчим органом штату. Слід підкреслити, що розвиток освіти, зокрема, підвищення її якості, є одним із пріоритетних напрямків державної політики США впродовж останніх десятиріч [1].

Вищі навчальні заклади США розрізняються за акредитаційним статусом (акредитовані та неакредитовані), формою власності (державні й приватні), рівнем навчання (дворічні і чотирирічні) та ін. Акредитовані й неакредитовані навчальні заклади суттєво вирізняються за своєю роллю в системі освіти. Вони можуть бути як державними, так і приватними, чотирирічними і дворічними. Державних ВНЗ значно менше, ніж недержавних.

Приватні вищі навчальні заклади поділяють на комерційні й некомерційні. Останні функціонують як неприбуткові організації, їх діяльність спрямована на досягнення соціального ефекту, тобто культурних, освітніх, наукових, благодійних та інших суспільно-корисних цілей. Комерційні навчальні заклади створюються з метою отримання прибутку та його подальшого розподілу між засновниками.

В системі вищої освіти США існують три основні типи навчальних закладів: університети, коледжі та спеціалізовані інститути.

Університети є ядром вищої школи США і представляють американську систему вищої освіти на міжнародному ринку освітніх послуг. Університети забезпечують високий рівень професійної підготовки,

оскільки в них сконцентрований потужний кадровий потенціал та значний обсяг наукових досліджень. Особливе місце у вищій школі США займають дослідницькі університети. Перший дослідницький університет був відкритий у 1876 році в м. Балтіморі. Сучасні дослідницькі університети не обмежуються науковими дослідженнями, вони приділяють велику увагу впровадженню їх результатів у всі сфери життєдіяльності людей. Сьогодні дослідницькі університети виконують три основні функції: здійснюють професійну підготовку фахівців, проводять наукові дослідження і впроваджують їх результати у практику. У провідних дослідницьких університетах США проводяться фундаментальні наукові дослідження, до яких залучаються і викладачі, і студенти. Як правило, саме ця сфера діяльності ВНЗ визначає його престижність, а, отже, допомагає отримати додаткові фінансові можливості. Новою тенденцією у розвитку вузівської науки є створення навчально-науково-промислових об'єднань, так званих "парків", "технополісів", які поєднують завдання підготовки спеціалістів, здійснення наукових досліджень і запровадження їх результатів у промислове виробництво в найбільш наукоємних галузях. Слід зауважити, що в Україні поки що зроблені тільки перші спроби в цьому напрямку.

Всі американські університети – приватні і державні, дослідницькі та недослідницькі, докторські й магістерські передбачають два рівні навчання. Перший рівень – академічний коледж, що забезпечує майбутнього фахівця загальнотеоретичними знаннями. Після закінчення академічного коледжу студенту присвоюється ступінь бакалавра. Перший рівень університету називають рівнем бакалаврату (baccalaureate) або переддипломним (undergraduate) рівнем. Другий рівень університету – це дослідницькі та професійні школи, після навчання в яких присвоюються такі ступені: магістра, докторський і перший професійний. Дослідницькі школи університетів забезпечують майбутнього фахівця науково-теоретичними знаннями, а професійні – фаховими знаннями і спеціальними практичними навичками. Професійні школи функціонують у всіх університетах, а дослідницькі – тільки в докторських. Другий рівень – постбакалаврат, (postbaccalaureate) або випускний (graduate) включає магістратуру і докторантуру [2; 3].

Найпоширенішим типом вищих навчальних закладів США є коледж. Американські коледжі пройшли тривалий шлях розвитку, у результаті чого сформувалася освітня мережа, що включає найбільшу кількість цих ВНЗ. Сучасні коледжі забезпечують освіту різних рівнів – від середнього професійного до магістра і поділяються на три види: магістерські, старші (або чотирирічні) і молодші (або дворічні коледжі).

Дворічні коледжі, які утворилися в результаті об'єднання технічних і професійних шкіл із коледжами молодшого ступеня свого регіону, – це специфічні американські навчальні заклади, які не мають аналогів у світовій освітній практиці. Ці коледжі пропонують академічну програму (liberal arts – transfer programs),

аналогічну програмам перших двох років навчання у чотирирічних коледжах та університетах, що зараховується при переведенні на третій курс університету. Окрім того, вони надають фахову підготовку першого ступеня з багатьох професій (occupational programs). Водночас коледжі пропонують програми підвищення кваліфікації (переважно на замовлення певних компаній), курси і гуртки для людей, які бажають активно проводити свій вільний час. Після закінчення навчання присвоюється нижчий науковий ступінь – молодшого спеціаліста (associate degree of arts, applied science, and science), а також видаються сертифікати за професіями, які не потребують спеціальної вищої освіти. Після закінчення дворічного коледжу студенти переводяться в чотирирічні коледжі або університети [4].

Структурною складовою системи вищої освіти США є етнічно-расові коледжі, в яких навчаються афроамериканці, американські індіанці і іспаномовне населення країни. Після прийняття антидискримінаційного закону в 60-х роках ХХ ст. було узаконене право расово-етнічних меншин на навчання разом з білими американцями в будь-яких освітніх закладах країни. Але історично сформовані групи етнічних коледжів продовжують функціонувати й по сьогоднішній день.

Крім університетів і коледжів у системі вищої освіти США функціонують спеціалізовані інститути, які, як правило, є неакредитованими навчальними закладами і відносяться до професійної освіти. Спеціалізовані інститути здійснюють професійну підготовку фахівців конкретної галузі, наприклад, бізнесу, юриспруденції, медицини та ін. До сучасних спеціалізованих інститутів належать такі школи: теологічні, медичні, інженерно-технологічні, бізнесу і менеджменту, мистецтв, музики і дизайну, юридичні, педагогічні, морські академії, військові інститути та ін. У спеціалізованих інститутах, в основному, відбувається навчання на рівні початкової і середньої професійної освіти.

У США не існує єдиної системи прийому до ВНЗ. Залежно від рангу закладу, його місця розташування та інших умов набір у вищі навчальні заклади здійснюється по-різному – від відсутності конкурсу до найжорсткіших критеріїв відбору. Загалом політика відбору абітурієнтів будується з урахуванням трьох груп показників: традиційних педагогічних показників (середній бал атестату, рангове місце учня в класі, результати тестів); показників, що складаються під впливом соціальної системи та залежать від доходів сім'ї абітурієнта; показників оцінки особистості (мотивація, рекомендації вчителів, результати співбесіди).

У процесі проведеного дослідження виявлено, що кінець ХХ – початок ХХІ століття є особливо значимим періодом у розвитку освіти в США, оскільки саме в цей час освіта стає одним з пріоритетних напрямків державної політики, що зумовлює суттєві трансформаційні процеси. Для вдосконалення системи освіти в цілому і, зокрема вищої освіти, прийнято низку законодавчих актів і державних програм, які стосувалися нових видів фінансової допомоги (гранти

додаткових можливостей для студентів із малозабезпечених сімей, збільшення суми грантів Пелла, реформа студентських позик та ін.), підготовки абітурієнтів до вступу у ВНЗ, дистанційної освіти, питань навчання етнічних меншин, гендерної рівності, академічної мобільності студентів. Особливо важливе значення мало посилення уваги держави до питання наближення вищої школи до ринку праці, зміцнення зв'язку вищої школи з промисловістю. Це стосується як професійної підготовки фахівців, так і діяльності дослідницьких університетів. Така тенденція продовжується й сьогодні і загалом є позитивною, водночас, має місце небезпека комерціалізації університетів [5].

Упродовж останніх десятиріч уряд США проводить політику формування групи провідних університетів, в яких зосереджено основний науковий потенціал країни. Такі університети отримують максимальні федеральні асигнування, мають найбільш кваліфіковані науково-педагогічні кадри, вводять складні освітні програми, забезпечують близько 80% всіх наукових розробок. Орієнтація університетів на промислові потреби і капіталізація досліджень – один з найбільш суттєвих аспектів трансформаційних процесів у вищій школі США.

На сьогоднішній день у вищих навчальних закладах США функціонує елективна система формування навчальних програм, запровадження якої розпочалося ще в минулому столітті. З цього часу вона неодноразово підлягала трансформації, проте й сьогодні є елективно-детермінованою і називається системою керованої і контрольованої факультативності. Дана система дозволяє студентам самостійно обирати дисципліни для вивчення із переліку розроблених ВНЗ навчальних курсів. Всі курси поділяються на обов'язкові та факультативні, причому навчальний заклад самостійно обирає кількість обов'язкових курсів для отримання певного ступеню, частина з яких повинна бути вивчена в повному обсязі. Співвідношення між обов'язковими і факультативними курсами може варіювати в залежності від традицій чи спрямування навчального закладу.

Зміст освіти включає в себе фундаментальні знання і спеціалізацію. Фундаментальні знання є основною складовою навчального плану першого ступеню університету чи академічного коледжу. Вони, як правило, забезпечуються до початку спеціалізації. Вивчення фундаментальних дисциплін базується на таких принципах: принцип «ядра», вибіркового і елективного. Принцип ядра передбачає вивчення основних предметів, які надають широкі фундаментальні знання. За принципом вибіркового студент самостійно складає свою індивідуальну програму і обирає фундаментальні дисципліни. Принцип елективності вимагає вивчення певної кількості предметів із пропонуваного ВНЗ.

Елективні програми мають як переваги, так і недоліки. Перш за все, їх перевагою є гнучкість, оскільки вони складаються з певної кількості порівняно коротких курсів, які легко модернізувати. Постійне оновлення навчальних програм дозволяє

навчати студентів на рівні останніх досягнень науки і техніки, слідувати вимогам ринку праці, а також враховувати світові тенденції розвитку вищої освіти. Достойнством елективних програм є також міждисциплінарний підхід у засвоєнні знань і проведенні досліджень. Основними недоліками цієї системи є слабка теоретична підготовка, фрагментарність отриманих студентами знань, надмірне слідування вимогам місцевого ринку праці. Навчальні предмети у ВНЗ США постійно модернізуються і вдосконалюються, а це не дозволяє зберегти в достатньо коротких курсах певний теоретичний обсяг. У результаті фундаментальні знання втрачають свою значимість і актуальність. Водночас, швидке оновлення знань, інтеграція навчальних дисциплін та виникнення нових, створених на стику суміжних наукових галузей принципово змінили вимоги до сучасних фахівців. Головне завдання вищої освіти раніше полягало у підготовці фахівців, які вільно володіють основами дисципліни. Здатність генерувати нові ідеї, використовуючи різні знання, стає важливішим, ніж набір певних знань. В результаті в навчальних програмах зменшився обсяг теоретичних знань, збільшилася кількість інформації про останні досягнення науки і техніки, їх практичне застосування.

Елективна система навчальних програм визначає певні особливості організації навчального процесу, основою якого є кредитна система. Її суть полягає в оцінці часу, витраченого студентом на вивчення курсу. Ця оцінка базується на модульній концепції навчальної дисципліни, що передбачає розподіл змісту навчання на структурні елементи (модулі). Курсом вважається не тільки набір лекцій і семінарів, а також і лабораторні заняття, самостійні дослідження, стажування, виконання домашніх завдань, реалізація індивідуальних і групових проектів та ін. Таким чином, основний акцент у понятті «курс» робиться на різноманітних видах «академічного досвіду», який здобуває студент.

Система кредитних годин постійно вдосконалюється з метою її пристосування до вимірювання результатів навчання, а не часу, витраченого на виконання навчальних завдань. Наприклад, студентам присвоюються кредити різних рівнів за один і той же навчальний курс в залежності від виду їх навчальної діяльності. Так, студент може отримати кілька кредитів за відвідування лекцій і складений іспит з навчального курсу. Але якщо крім основної навчальної діяльності, студент виконує й громадські обов'язки або займається науковою роботою, то кількість присвоєних йому кредитів збільшується. Інший підхід базується на результатах навчання: для отримання відповідної кількості кредитних годин студенти повинні оволодіти сукупністю встановлених університетом компетенцій.

В останні десятиріччя в США спостерігається розширення академічної мобільності студентів. Особливого розвитку набуває «горизонтальна» мобільність, тобто рух студентів з одного коледжу або університету в інший на тому ж освітньому рівні. Багато студентів одночасно вчать у двох і більше

навчальних закладах. Для забезпечення такої можливості вищими навчальними закладами США використовується блочний трансфер кредитів (присвоєння блоку академічних кредитів студентові, який успішно завершив кілька навчальних курсів або отримав сертифікат чи диплом). Блочний трансфер використовується вже протягом кількох років у професійно-технічних школах США, а останнім часом – і для отримання академічних ступенів. В освітній практиці процес зарахування (перезарахування) кредитів відбувається на основі розроблених моделей блочного трансферу («курс за курс», «наведення мостів» та ін.)

Трансформаційні процеси в системі вищої освіти зумовили інтенсивний розвиток інноваційних форм і методів навчання, зокрема лекції-дискусії, узагальнюючі лекції, випереджувальна самостійна робота, модульна система навчання, «аудиторні дослідження», моделювання ситуацій, відеометоди. Збільшується частка практичних занять, лабораторних робіт, самостійної роботи. Студент все більше сприймається не як слухач, а як активний учасник процесу пізнання.

В кінці ХХ століття в США актуалізується проблема доступності освіти. Виникають нетрадиційні ВНЗ формальної освіти, що дозволяють навчатися без відриву або з частковим відривом від виробництва. Більшість «нетрадиційних» студентів зараховуються до коледжів з правом самостійного складання розкладу, включаючи не тільки навчання за системою «неповного навчального дня», але й заняття у вихідні дні та під час канікул. Найбільш поширеними структурами нетрадиційного типу є «університет без стін», «коопероване навчання», дистанційне навчання, екстернат та ін. Частина з них дає рівень вузівської, а інша – післядипломної освіти чи підвищення кваліфікації.

Упродовж останніх десятиліть відбуваються певні зміни у фінансуванні вищої школи США, яке є одним з найбільших у світі і має два джерела – приватний капітал і державний бюджет. Спочатку вища освіта отримувала фінансові засоби в основному від приватного капіталу, а державне фінансування було незначним. Тільки в кінці минулого століття обсяги державного фінансування стали перевищувати приватні. Незважаючи на те, що останнім часом державне фінансування вищої освіти трохи скоротилося, сьогодні спостерігається стабільна тенденція балансування між державними і ринковими пріоритетами. Фінансування вищої освіти США здійснюється за трьома основними напрямками: наукові дослідження, інституційна допомога і допомога студентам.

Трансформаційні процеси, які мали місце в системі вищої освіти США в кінці ХХ початку ХХІ століття, забезпечили певні якісні зрушення у вищій освіті. Проте підвищення якості освіти залишається пріоритетним завданням американської вищої школи і в сучасних умовах. Основними тенденціями підвищення якості вищої освіти є: посилення партнерських відносин вищих освітніх установ із соціальною інфраструктурою, промисловістю,

громадська відкритість та орієнтація на зовнішні стандарти якості вищої освіти; створення у вищих навчальних закладах атмосфери, яка орієнтує студентів на постійне покращення якості освіти; забезпечення відповідності діяльності професорсько-викладацького складу вимогам до якості підготовки фахівців; орієнтація студентів на практичне застосування отриманих знань; врахування індивідуальних особливостей студентів.

Аналіз трансформаційних процесів в США дозволяє виокремити основні напрями використання американського досвіду, які, на нашу думку, можуть збагатити теорію і практику підготовки вітчизняних фахівців і сприяти входженню вищої школи України в єдиний світовий освітній простір : 1). Зміни в структурі та системі управління вищими навчальними закладами (формування нових типів вищих освітніх закладів і форм навчання : дистанційних, віртуальних університетів, кооперованого навчання та ін.; зростання частки недержавних вищих навчальних закладів; вдосконалення організаційної структури і методів управління вищими навчальними закладами на основі поєднання державного, державно-громадського управління та самоврядування). 2). Інтеграція вищої освіти, науки і виробництва (стимулювання розвитку фундаментальних досліджень та інноваційної діяльності; залучення викладачів та студентів до науково-дослідної діяльності через формування системи дослідницьких університетів; поєднання навчально-наукової та виробничої діяльності, зближенні її з дослідницькими проектами фірм, корпорацій; залучення співробітників цих організацій до участі у вузівських семінарах, конференціях, проектуванні навчальних планів і програм, використанні нових форм промислово-університетського співробітництва). 3). Запровадження системи варіативної підготовки фахівців (маркетингова орієнтація освіти, врахування потреб ринку праці; розробка і реалізація системи елективного навчання; спеціалізація за принципом діяльності американської вищої школи «мейджор-майно»; міждисциплінарна, інтегрована побудова програм). 4). Створення сучасної системи профорієнтації та профвідбору студентів. Цей напрям може бути реалізований шляхом застосування політики «наближення» випускників шкіл до рівня вимог ВНЗ у формі знайомства з навчальними програмами вузу, підготовчих курсів, консультацій, лекцій; зближення шкільної і вузівської програм, скорочення термінів навчання у вузі або в школі за рахунок узгодженого викладання загальноосвітніх дисциплін, а також ранньої спеціалізації: «раннє зарахування» (Advanced Placement) відразу на II курс вузу, або зарахування до вузу після 10, а не 12 класу школи (Early Admission to College); запровадження системи прогнозування

майбутньої успішності абітурієнтів; функціонування служби профорієнтації в школах і ВНЗ; вдосконалення системи зарахування у ВНЗ, яка передбачає застосування не лише тестів множинного вибору, але й інших методик, які допускають демонстрацію знань у вільній, нестандартизованій формі та надають можливість прояву індивідуальних особливостей і творчого розвитку абітурієнтів. 5). Вдосконалення системи кредитних годин (застосування кредитних годин як універсальної одиниці виміру трудомісткості навчальної діяльності слухачів вузів; розрахунок навантаження викладачів; використання кредитів у процесі академічної мобільності викладачів і студентів). 6. Підвищення якості викладання у вищій школі (наукова, грантова робота викладачів, проведення різноманітних досліджень, використання їх результатів в процесі розробки і викладання дисциплін; розвиток творчих резервів особистості викладача вищої школи, забезпечення можливості наукової роботи; визнання високого соціального статусу викладача і відповідне фінансове забезпечення цього статусу; сприяння адміністрацією науково-кар'єрному зростанню викладача, створенню на кафедрах здорової конкурентної боротьби шляхом вироблення єдиних вимог і критеріїв; використання зарубіжного досвіду підготовки фахівців у вітчизняній системі вищої професійної освіти, що передбачає готовність викладачів до міжкультурної взаємодії, співпрацю із зарубіжними вищими школами).

Висновки і перспективи подальших досліджень. З'ясовано, що період кінця ХХ – початку ХХІ століття є особливо значимим у розвитку освіти США, оскільки саме в цей час освіта стає одним із пріоритетних напрямів державної політики, в системі освіти відбуваються суттєві трансформаційні процеси, які забезпечили певні якісні зрушення, проте підвищення якості освіти залишається пріоритетним завданням американської вищої школи.

Обґрунтовано основні напрями творчого використання досвіду США в освітньому просторі України (зміни в структурі та системі управління ВНЗ; інтеграція освіти, науки і виробництва; запровадження системи варіативної підготовки фахівців; створення сучасної системи профорієнтації та профвідбору студентів; вдосконалення кредитно-модульної системи та академічної мобільності студентів; підвищення якості викладання; належна фінансова підтримка викладачів і студентів).

Проведене дослідження не вичерпує всіх аспектів проблеми. Подальшого вивчення потребують питання вдосконалення системи кредитних одиниць, елективних навчальних програм, академічної мобільності студентів, функціонування дослідницьких університетів.

Список використаних джерел

1. Education for Democracy: Contexts, Curricula, Assessments / ed. by W. C. Parker. – The Ohio State Univ. : Inf. Age Publ. Inc., 2002. – 242 p.
2. Дмитриев Г. Д. Анатомия американского университета / Г. Д. Дмитриев. – М. : Народное образование, 2005. – 224 с.
3. Duderstadt J. J. A University for the 21st Century / J. J. Duderstadt. – Ann Arbor, MI : Univrsity of Michigan

press, 2000. – 358 p.

4. Seiden M. For-Profit Colleges Deserve Some Respect / M. Seiden // The Chronicle of Higher Education. – 2009. – № 55 (41). – P. 80.

5. Kerr C. The Great Transformation in Higher Education / C. Kerr. – Albany : State University of New York Press, 1991. – P. 15-17.

Целью статьи «Трансформационные процессы в современной высшей школе США» является выявление основных тенденций реформирования системы высшего образования США и обоснование возможностей использования прогрессивных идей американского опыта в отечественном образовательном пространстве. Выявлено теоретико-методологические основы развития высшего образования США, раскрыты основные особенности учебного процесса, охарактеризованы сущность трансформационных процессов, которые происходят в высшей школе США, обоснованы возможности творческого использования опыта США в Украине.

Ключевые слова: высшая школа США, трансформационные процессы, университеты, колледжи, специализированные институты.

The article "Transformation processes in modern high school in the USA" is to identify the main trends of US higher education reform and study possibilities of using progressive ideas of the American experience in the national educational space. Theoretical and methodological foundations of the US higher education have been discovered, the basic features of the educational process have been outlined, the essence of the transformation processes that take place in the USA high school has been described, which proved the possibilities of creative use of the USA experience in Ukraine.

Key words: USA high school, transformation processes, universities, colleges and specialized institutions.

УДК 159.944(075.8)

Комар Таїсія Василівна,
кандидат психологічних наук, доцент,
Хмельницький національний університет

СУТТЄВИЙ ЧИННИК ПРОФЕСІЙНОЇ ЗРІЛОСТІ МАЙБУТНЬОГО ФАХІВЦЯ

У статті визначено найважливіші умови цього процесу на етапі навчання у ВНЗ. Виділено особистісні властивості, запропоновано модель випускника – майбутнього соціального педагога. Припущено, що становлення особистісної зрілості майбутнього фахівця в інноваційних умовах вищої професійної освіти, можливо, буде успішним, якщо буде розроблена концепція особистісно зрілого фахівця; застосоване психолого-педагогічне моделювання; експериментально перевірені педагогічні умови з використанням інструментів психолого-педагогічної інноватики; розроблена й впроваджена освітньо-виховна технологія самореалізації майбутніх соціальних педагогів.

Ключові слова: особистісна зрілість, професійна зрілість, теоретична модель особистісної зрілості соціального педагога.

Постановка проблеми дослідження. Сучасна система вищої професійної освіти (перехід на багаторівневу систему підготовки фахівців, підвищення рівня конкурентоспроможності ВНЗ, впровадження інформаційних, телекомунікаційних систем) націлена на якісно новий рівень підготовки майбутніх фахівців, здатних до інноваційних технологічних рішень, нестандартного мислення і творчо орієнтованих.

У зв'язку із цим освітньо-виховна система ВНЗ повинна забезпечити успішне становлення особистості майбутнього фахівця. Вітчизняна вища школа перебуває в умовах модернізації й націлена на пошук освітньо-виховних технологій, що дозволяють урахувати творчу індивідуальність, мотивацію, потреби й інтереси студентів (О. Бондаревська, В. Кузовлев, В. Лисовський, Б. Сосновський, Д. Фельдштейн і ін.).

Отже, **метою** нашої статті є визначення

найважливіших умов становлення особистісної зрілості майбутнього фахівця на етапі навчання у ВНЗ як вагомого чинника формування професійної зрілості соціального педагога.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У висвітленні провідних цінностей особистості, котрі утворюють її культурно-експертну оцінку власне зрілості, сучасна психолого-педагогічна наука розглядає їх у вигляді відповідної блок-схеми, матриці особистісного розвитку, яка може бути розширена, уточнена, конкретизована в реальних процесах виховання, навчання й самоосвіти. Стрижневою складовою процесу становлення майбутнього фахівця як особистості виступає система ціннісних орієнтацій, а стадіальні зміни в цій системі – найважливіший показник якості зрілості вікового розвитку особистості (Л. Десфонтейнес, А. Петровський, В. Отрут і ін.).

Аналіз психолого-педагогічних джерел дозволяє зробити висновок про те, що вчені (К. Абульханова-